

Záverečná karta projektu

Názov projektu

Evidenčné číslo projektu

APVV-18-0122

Postavenie sociálnych a humanitných vied v spoločnosti: ich možnosti a limity.

Zodpovedný riešiteľ **prof. PhDr. Tatiana Sedová, CSc.**

Príjemca **Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici - Filozofická fakulta**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofický ústav SAV, v. v. i.
Ústav politických vied SAV, v. v. i.
Univerzita Komenského v Bratislave

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

-

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

-

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

- 1.01. Počet publikácií v karentovaných časopisoch v SR. (6)
1. SPODNIÁK, S.(2020): K jednému pokusu o evolučné vysvetlenie morálky. In: Filozofia, roč. 75, 7, s. 584-595. <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/filozofia.2020.75.7.6>
2. SPODNIÁK, S. (2021): : Utilitarizmus ako praktická voľba s empirickou podporou v etike Joshuu Greena – kritická reflexia, Filozofia, 76 (6), 451 – 464. <https://doi.org/10.31577/filozofia.2021.76.6.5>
3. KMEŤ, N. (2022): Sebakritický komunista Róbert Roško. In: Historický časopis 2022, 70 (1), s 153–171. DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2022.70.1.7> Dostupné na: <https://www.historickycasopis.sk/index.php?id=hc12022-kmet-norbert-self-critical-communist-robert-rosko>
4. SEDOVÁ, T. (2022). WIKFORSS, Asa: Alternatívne fakty. O poznaní a jeho nepriateľoch. Filozofia, 77(2), 143 - 147. DOI: <https://doi.org/10.31577/filozofia.2022.77.2.4> dostupné na: <http://www.filozofia.sav.sk/sk/view/issue/regular/2022/2>
5. SEDOVÁ, T. (2022). HAVLÍK, Vladimír: Hierarchická emergentní ontologie a univerzální princip emergence. Filozofia, 77(4), 306 - 309. DOI: <https://doi.org/10.31577/filozofia.2022.77.4.6> dostupné na: <http://www.filozofia.sav.sk/sk/view/issue/regular/2022/4>
6. SPODNIÁK, S. (2022): Hugo Mercier, Dan Sperber: Záhada rozumu. Filozofia, 77(9), 732 – 737. DOI: <https://doi.org/10.31577/filozofia.2022.77.9.7> Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/11201429filozofia.2022.77.9.7.pdf>

1.01. Počet publikácií v zahraničných karentovaných časopisoch (3)

1. HOFREITER, R., Bahna, M.(2020): Looking for a Job and Borrowing Money: Uncertainty and the Reliance on Strong Ties. In: International Journal of Sociology 50 (2), 103 - 121. <https://doi.org/10.1080/00207659.2020.1726628>

podiel Hofreitera ,APVV riešiteľ 50%.

2. MURÁNSKY, M.(2021): Marktliberalismus, Menschenrechte und ökonomische Unfreiheit bei Polanyi und Ernst Tugendhat. In: Zeitschrift fuer Menschenrechte, No 2, S. 156-175. na doi.org. nižšie <https://www.zeitschriftfuermenschenrechte.de/>

3. MURÁNSKY, M. (2023): Georg Lohmann in der Slowakei. In: Zeitschrift für Menschenrechte, No 1, s. 234-254. <https://www.zeitschriftfuermenschenrechte.de/>

1.08 Počet vedeckých prác publikovaných v nerefenzovaných odborných časopisoch a zborníkoch v SR (počet častí vypracovaných riešiteľmi projektu (16): 4+2+10)
v rámci projektu sa publikovali tri zborníky, ktoré zhrňujú jednotlivé etapy riešenia úloh v rámci projektu.

1. SEDOVÁ, T. (ed.) a kol. (2020): Pohľady do nedávnej minulosti a súčasnosti. Príspevok k stavu sociálneho a humanitného poznania. Bratislava: VEDA. s.152. ISBN978-80-224-1864-5. dostupné na webstránke projektu: <https://posohu.umb.sk/publikacie/>

2. KOŽIAK, R. (ed.) (2023): Historická edukácia v krajinách vyšehradskej štvorky (Slovensko, Maďarsko, Česko, Poľsko) po roku 1989. Ružomberok: Society for Human Studies. s. 149. ISBN 978-80-974339-2-5 dostupné na webstránke projektu: <https://posohu.umb.sk/publikacie/>

3. SEDOVÁ, T. ŠEDÍK, M. (eds.) (2023): Staré problémy a nové výzvy pre sociálne a humanitné vedy. Bratislava: VEDA, s. 258. ISBN 978-80-224-2017-4 dostupné na webstránke projektu: <https://posohu.umb.sk/publikacie/>
Prednášky:

1. HOFREITER, R. – ANDROVIČOVÁ, J.: Sociálne a kultúrne súvislosti predstáv o demokracii študentov vysokých škôl na Slovensku. vystúpenie na konferencii: Spoločnosť v sociologické perspektíve v Olomouci 12. - 14. 10. 2022 link: <https://soko.upol.cz/program>

2. SEDOVÁ, T.-ŠEDÍK, M.: prednáška Fakty a fikcia vo vede a v umení. V Centre vedecko-technických informácií SR v Bratislave, 29. 6. 2023. <https://posohu.umb.sk/podujatia>

3. SEDOVÁ, T. Pojem ľudskej dôstojnosti v interdisciplinárnej perspektíve: konceptualizácia, problémy a perspektívy, na medzinárodnej konferencii: Obraz človeka a vesmíru: interdisciplinárne perspektívy a výzvy, organizovanej v rámci tohto projektu 30. 3. 2023 v Bratislave (Vedecký park UK, Mlynská dolina.)

4. TALIGA, M.: „Kritický manuál pre hľadačov pravdy“ Prednáška s diskusiou o užitočnosti kritického myslenia pri hľadaní pravdy v kritických časoch. Ľudskoprávny festival EMBARGO, Záhrada – Centrum nezávislej kultúry, 9. 12. 2020.

Uplatnenie výsledkov projektu

- Výsledky a poznatky získané na základe riešenia projektu APVV-18-0122 sa uplatnia v procese vzdelávania, najmä na II. a III. stupni vysokoškolského vzdelávania.
- Zistenia možno aplikovať a uplatniť pri podpore interdisciplinárneho výskumu, zo strany aktérov vednej a vzdelávacej politiky na všetkých úrovniach.
- Treba presadzovať riešenie interdisciplinárnych tém aj prostredníctvom grantových schém a vypisovaných výziev. Interdisciplinarita v oblasti HV a SV je pridanou hodnotou, a napriek metodologickým aj konceptuálnym ťažkostiam sa ukázala ako inovatívna a produktívna.
- Skúsenosti a poznatky prispeli a prispávajú k iniciovaniu a realizácii nových projektov. (KEGA, Vega, APVV a aj k vypisovaniu tém záverečných prác na II. a III. stupni vysokoškolského štúdia s interdisciplinárnym zameraním) Tento aspekt sa bude presadzovať a monitorovať aj po skončení projektu v nasledujúcom období.
- Projekt exemplifikoval a demonštroval aj potrebu kritickej reflexie marxistickej teoreticko - metodologickej paradigmy v sociálnom a humanitnom poznaní, lebo v tomto smere jestvuje stále výrazný deficit. Výstup riešenia projektu s názvom Pohľady do nedávnej minulosti a súčasnosti. Príspevok k stavu sociálneho a humanitného poznania(VEDA, 2020) predstavuje výzvu a inšpiráciu pre ďalšie skúmanie.
- Zistenia a výsledky projektu nasvedčujú, že v záujme rozvoja sociálneho a humanitného poznania je nevyhnutné presadiť a uplatňovať prekračovanie inštitucionálnych bariér a užšiu kooperáciu, napr. medzi vedeckovýskumnými pracoviskami SAV a univerzitnými pracoviskami. Rozvoj takejto spolupráce vyžaduje aj realizáciu formálnej - legislatívnej a

administratívnej podpory a infraštruktúry.

- Riešenie a testovanie jednotlivých hypotéz signalizuje aj potrebu venovať pozornosť generáčnej kontinuite v rámci sociálnych humanitných vied, predovšetkým tých, ktoré sú tzv. vlastivedné alebo menšinové (napr. výskum národnej literatúry).
- Výsledky a ich propagácia rôznymi kanálmi a prostredníctvom rôznych médií prispejú aj k popularizácii poznatkov sociálnych a humanitných vied vo verejnom priestore; k ich adekvátnemu uplatneniu vo vedomí spoločnosti, sociálnej a historickej pamäti.
- Uplatnenie si nájdu aj zistenia sociológov o vzťahu rôznych druhov vzdelania (štúdia) k demokracii, minimálne v podobe re - formulácie cieľov výučby alebo aj vzhľadom na tzv. tretiu misiu univerzít (napr. občianskej výchovy, ale aj etiky vedy a vedeckého výskumu, historiografie a politológie a politickej sociológie).
- Analýzy realizované v projekte naznačujú, že hybridizácia, fragmentizácia, resp. stieranie hraníc medzi disciplínami nie je pozitívnym trendom v oblasti humanitného a sociálneho poznania, čo sa prejavuje aj epistemologickými a metodologickými odstredivými tendenciami (napr. aj v rozpustení literárnej vedy vo filológii pri konštituovaní novej nomenklatúry študijných odborov). Tieto zistenia by sa mali uplatniť pri tvorbe nomenklatúry vedných odborov, resp. konštituovania nových odborov s inštitucionálnym zastrešením a pri kreovaní študijných programov.
- Zistenia projektu nájdu uplatnenie aj v didaktikách výučby HV a SV (napr. historiografie). Vo všeobecnosti sa ukázalo, že reformami favorizovaný posun od obsahového, poznatkového aspektu odborov smerom k tzv., kompetenciám a zručnostiam neprináša posilnenie, ale naopak skôr oslabuje rozvoj kritického myslenia (pozri Wikforss. A. (Alternatívne fakty. O poznaní a jeho nepriateľoch. Bratislava: Ikar, 2021, časť Poznanie a škola, s. 143-177)

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Zámer projektu sa podarilo naplniť a konkretizovať splnením jednotlivých cieľov na základe overovania nastolených hypotéz (viď Vecný zámer projektu ciele a hypotézy, s. 4/20 a 8-9/20). Jednotlivé participujúce disciplíny, identifikovali a opísali svoje pôsobenie a prítomnosť v kultúre na Slovensku, pričom sa zamerali jednak na systematický, jednak na historický aspekt problematiky. Skúmanie jasne demonštrovalo a charakterizovalo absenciu kritickej reflexie minulosti so zreteľom na vtedajšiu vládnucu marxistickú paradigmu. Zborník Pohľady do nedávnej minulosti ..., v rámci projektu je prvým výsledkom v tomto smere. Obsahová analýza statí v karentovaných časopisoch a projektov VEGA a APVV naznačuje tematicko- problémovú pluralitu, epistemologickú rôznosť a metodologický eklekticismus, ale aj tendencie k relativizmu, silnému konštruktivismu, a aj naturalizácii. So zreteľom na metodiku hodnotenia prínosu, kvality výstupov a výsledkov SV a HV sa ukázalo, že uplatnenie peer review hodnotenia sa osvedčilo, ale treba venovať pozornosť aj špecifikám - výstupom, ktoré sú podhodnotené, resp. sa neberú do úvahy (odborné aj umelecké preklady, komentované kritické vydania textov, recenzie, kolektívne monografie). Nemožno očakávať, že SV a HV vyriešia socio-ekonomické a iné problémy spoločnosti, ale majú ich adekvátne opisovať, interpretovať a vysvetľovať. Je však potrebné čeliť ideologizácii, aby sa SV a HV nezmenili len na zbierku sloganov. Ich význam spočíva v kultivovaní myslenia, kritickej argumentácie, v poznaní minulosti, pochopení problémov dnešnej spoločnosti a identifikovaní existenčných rizík a sociálno-civilizačných hrozieb, načrtávaní alternatívnych ciest vývoja, podpore a obhajobe hodnôt demokracie a humanity.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The project's intention has been fulfilled and made concrete by meeting the individual objectives based on the testing of the hypotheses (see VV-F, pages 4-5/20 and 8-9/20). The participating disciplines identified and described their activities and presence in culture in Slovakia, focusing on the systematic and historical aspects of the issue. The examination clearly demonstrated the absence of critical reflection on the past with respect to the then-dominant Marxist paradigm. The collection of papers Insights into the Recent Past..., is the first result in this direction. The content analysis of the essays in indexed journals and the VEGA and SRDA projects, signal thematic plurality, epistemological diversity, and methodological eclecticism, but also tendencies towards relativism, strong constructivism,

and naturalization. With regard to the methodology of evaluating the quality of outputs and results of SS and H, it has been shown that the application of peer review evaluation has proved successful, but attention should also be paid to the specifics - outputs that are undervalued or not taken into account (professional and artistic translations, annotated critical editions of texts, reviews, collective monographs). SS and H cannot be expected to solve socio-economic and other problems of society, but they are supposed to describe, interpret and explain them. However, ideologization must be countered so that SS and H do not become mere slogan systems. Their importance lies in cultivating thinking, critical argumentation, knowledge of the past, understanding the problems of today's society and identifying existential risks and socio-civilizational threats, outlining alternative paths of development, and promoting and defending the values of democracy and humanity.